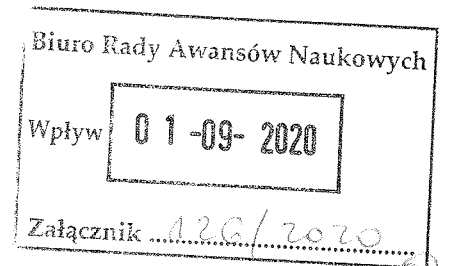


Dr hab. Agnieszka Głodowska, Prof. UEK
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa
Instytut Ekonomii
Katedra Handlu Zagranicznego

Kraków, dn. 20.08.2020r.



RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgra Benjamin Gozlan

pt.: „Larg – scale Lean Assessment Through a Country’s Competitiveness”
napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Aleksandry Gaweł oraz przy
współudziale promotora pomocniczego dra Macieja Pietrzykowskiego

(wersja oryginalna recenzji została sporządzona w języku polskim)

1. Podstawa opracowania recenzji

Niniejsza recenzja rozprawy doktorskiej została opracowana na podstawie pisma nr BRAN/420/2020 z dnia 29 czerwca 2020r. Przewodniczącej Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu Pani prof. UEP dr hab. Barbary Jankowskiej, w którym powołana zostałam na funkcję recenzenta ww. pracy doktorskiej.

Celem recenzji jest udzielenie odpowiedzi na pytanie czy wskazana rozprawa doktorska spełnia wymogi sformułowane w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789, z zm.).

Rozprawa doktorska pt.: „Larg – scale Lean Assessment Through a Country’s Competitiveness” (Powszechność stosowania systemu *lean* jako miara konkurencyjności krajów) autorstwa mgra Benjamin Gozlan została oceniona przeze mnie pozytywnie. Szczegółowa ocena dysertacji została dokonana pod kątem realizacji wymagań

merytorycznych i formalnych stawianych pracom doktorskim w dyscyplinie ekonomia i finanse i zawiera następujące elementy:

- ocena zasadności podjętej problematyki;
- ocena założeń pracy oraz sformułowanych celów, pytań i hipotez badawczych;
- ocena doboru źródeł;
- ocena struktury pracy i zawartości merytorycznej;
- ocena formalnej strony pracy.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

2.1. Ocena zasadności podjętej problematyki

Współcześnie konkurencyjność staje się jednym z zasadniczych wyznaczników i perspektyw oceny funkcjonowania podmiotu zarówno na poziomie mikro (firm) i makro (krajów), a także jest uznawana za podstawową determinantę rozwoju. W kontekście gospodarek można powiedzieć, że konkurencyjność odzwierciedla jej potencjał – zasoby i zdolności. Jest zatem gwarantem rozwoju gospodarczego oraz wysokiego standardu życia ludności danego kraju. Konkurencyjność krajów jest jednak kategorią bardzo złożoną i wielowymiarową, ze względu na wielość czynników, które ją determinują. W konsekwencji powoduje to istotne trudności w jej operacjonalizacji i ocenie. Wielość ujęć koncepcyjnych i definicji konkurencyjności krajów potęguje trudności metodyczne. Inne bowiem miary można zastosować do oceny pozycji konkurencyjnej kraju, a inne do oceny zdolności konkurencyjnej gospodarki. W perspektywie porównawczej i międzynarodowej najczęściej sprowadza się to do zestawiania pojedynczych wskaźników lub analizy rankingów renomowanych instytucji międzynarodowych. Rozważania naukowe i ocena zasadności stosowania poszczególnych podejść wskazuje na ich słabości i ograniczenia, tym samym uwidacznia się potrzeba poszukiwania nowych sposobów ewaluacji konkurencyjności krajów zarówno ze względów poznawczych, jak i aplikacyjnych (por. Zanakis, Becerra-Fernandez, 2005; Sargsyan, 2018).

Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, że potrzeba prowadzenia badań na temat sposobów pomiaru konkurencyjności krajów jest zasadna oraz oczywista. Doktorant dostrzega ten problem, a poprzez wykorzystanie systemu *lean* (dotychczas przede wszystkim

stosowanego na poziomie firm i branż), jako miary konkurencyjności krajów proponuje własne – autorskie rozwiązania w tym obszarze. Na podstawie analizy dotychczasowych badań Doktorant identyfikuje lukę badawczą w zakresie zastosowania koncepcji *lean* na poziomie makro, co szczegółowo i umiejętnie wyjaśnia we wstępie pracy oraz rozdziałach teoretycznych. Niniejsza praca stanowi zatem ważne, aktualne i wartościowe opracowanie, wypełniające lukę badawczą.

Sformułowany tytuł pracy jest zgodny z treścią pracy zawartą w poszczególnych częściach dysertacji. Opracowanie mieści się w nurcie badań z zakresu ekonomii i finansów i przyczynia się do rozwoju wiedzy naukowej w tej dyscyplinie.

2.2. Ocena założeń pracy oraz sformułowanych celów, pytań i hipotez badawczych

Praca ma charakter teoretyczno – metodologiczny. Podejmuje ważny i aktualny problem konkurencyjności krajów i sposobów jej pomiaru. Tematyka ta mieści się w głównym nurcie badań ekonomii międzynarodowej, mieści się zatem w dyscyplinie ekonomia i finanse. Założenia, cele, pytania i zadania badawcze zostały przedstawione we wstępie pracy. Następnie zostały powtórzone w rozdziale trzecim. Autor sformułował cel ogólny pracy (s. 7-8) jako weryfikację zastosowania koncepcji *lean* do pomiaru konkurencyjności kraju oraz, nie jest to określone wprost ale można się domyślać, cel szczegółowy, którym jest zaprojektowanie, wdrożenie i przetestowanie własnej metodologii i miernika konkurencyjności kraju wynikającego z koncepcji *lean thinking* (s. 8). Następnie we wstępie (s. 9) znajdujemy cel główny pracy, który sformułowano jako stworzenie metodologii i zestawu narzędzi umożliwiających ocenę podmiotów publicznych i prywatnych działających w krajach na podstawie koncepcji *lean*. Jako cele szczegółowe Autor wskazuje: zaprojektowanie metody, narzędzi i wskaźników oceny, wdrożenie proponowanej metody i jej przetestowanie wraz z omówieniem wyników (s. 9). We wstępie pracy wskazano pięć pytań badawczych, które prowadzą do celu głównego rozprawy (s. 9):

1. W jaki sposób aspekty *lean thinking* można identyfikować w pomiarze konkurencyjności krajów?
2. Jaka metoda mogłaby wspierać podejście *lean* do oceny podmiotów prywatnych i publicznych działających w krajach?

3. Jakie narzędzia można wykorzystać aby umożliwić taką ocenę?
4. W jaki sposób kraje na różnych etapach rozwoju mogą być grupowane?
5. Jak zaprojektować, wdrożyć i przetestować zaproponowaną metodę?

Ponadto w pracy określono dziesięć zadań badawczych (s. 9 – 10):

1. Zaproponowanie koncepcji „*lean competitiveness*” i jej definicja.
2. Stworzenie ankiety „*lean executive opinion survey*”.
3. Stworzenie nowej metryki konkurencyjności „*Lean Competitiveness Metrics*”: ogólnego indeksu „*Lean Competitiveness Index*” (LCI) oraz trzech składowych: i) „*LCI’s basic requirements*”, ii) „*LCI’s efficiency enhancers*”, iii) „*LCI’s innovation and sophistication factors*”.
4. Wykorzystanie bazy danych indeksu konkurencyjności – *Global Competitiveness Index* (GCI) World Economic Forum z lat 2006 – 2015 do konstrukcji i obliczenia sub-indeksów i indeksu LCI.
5. Testowanie poprawności indeksu LCI.
6. Badanie trendów wskaźników GCI i LCI w analizowanych latach.
7. Badanie korelacji pomiędzy wybranymi miarami.
8. Badanie parametrów funkcji regresji wyjaśniającej miary GCI miarami LCI.
9. Badanie stabilności proponowanej miary LCI w analizowanych latach.
10. Badanie relacji pomiędzy GCI i LCI dla grup krajów na różnych etapach rozwoju.

Ogólnie cel pracy i główne założenia rozprawy są bardzo ambitne i nowatorskie. Doktorant na gruncie koncepcji *lean thinking*, do tej pory przede wszystkim traktowanej jako koncepcja zarządzania firmą (poziom mikro), proponuje własną koncepcję *lean competitiveness* i opracowuje autorską miarę konkurencyjności krajów *Lean Competitiveness Index* (poziom makro). Autor przypomina nam tym samym, że te dwie dziedziny ekonomii współistnieją i uzupełniają się. Co do sposobu formułowania i prezentowania celu pracy można jednak wysunąć pewne zastrzeżenia. W mojej ocenie istnieje pewna niespójność co do artykułowanego w pracy celu, celów szczegółowych i zdań. Autor dysertacji cel pracy wskazuje w kilku miejscach wstępu. Co prawda, odnosi się on do tych samych kwestii, jednakże powoduje to pewien chaos i brak uporządkowania. Realizowany w pracy cel jest bardzo konkretny i można wyartykułować go poprzez wskazanie celu głównego pracy i celów szczegółowych. Dla mnie są one dość oczywiste. Wskazano dziesięć zadań w pracy, które

można traktować jako cele szczegółowe ale trudno się z tym jednoznacznie zgodzić ponieważ brakuje ich usystematyzowania. Niektóre z zadań są bardzo ogólne (np. zaproponowanie koncepcji „*lean competitiveness*”) inne zaś bardzo szczegółowe (np.: zbadanie korelacji pomiędzy wszystkimi ośmioma miarami”). Pominęto w nich również zadania realizowane w części teoretycznej pracy. Budzi to pewne wątpliwości, co do funkcji jaką pełnią artykułowane w ten sposób zadania badawcze. Jeżeli odnoszą się do realizowanych celów, to według mnie istnieje pewna niekonsekwencja co do poziomu ich szczegółowości. Z kolei jeżeli są to *stricte* zadania badawcze, to zdecydowanie są one zbyt skromnie określone, ponieważ praktycznie każdy podrozdział pracy jest swego rodzaju zadaniem, które Doktorant realizował. Te same zadania badawcze Autor prezentuje w rozdziale trzecim dotyczącym metodyki badań i zestawia je z pytaniami badawczymi i fazami procesu badawczego. W tym miejscu i takim układzie jest to zaprezentowane w sposób zdecydowanie bardziej spójny i powiązany przy czym odnosi się to tylko do części metodologicznej i badawczej opracowania. W mojej opinii praca znacznie zyskałaby, gdyby Autor poświęcił więcej uwagi na systematyzację celu głównego pracy, celów szczegółowych, pytań i zadań badawczych, zgodnie z tokiem wywodów prowadzonych w poszczególnych rozdziałach pracy, które są bardzo logiczne i uzasadnione.

W pracy nie sformułowano hipotez badawczych, co może budzić wątpliwości, jeżeli hipotezy traktujemy jako nieodłączoną składową pracy naukowej. W mojej ocenie decyzja Doktoranta co do rezygnacji z hipotez jest uzasadniona. W zasadniczej mierze rozprawa ma charakter metodologiczny, jej celem jest zaproponowanie i zweryfikowanie metody pomiaru konkurencyjności krajów według koncepcji *lean*. Hipoteza mogłaby zatem odnosić się do zasadności proponowanej metody, co moim zdaniem byłoby sztuczne. Ponadto w tego typu pracy trudno byłoby spełnić wszystkie warunki dobrze sformułowanych hipotez badawczych. Uważam jednak, że Autor pracy powinien we wstępie wyjaśnić dlaczego zrezygnował ze stawiania hipotez.

Zastosowane w pracy metody badawcze są bogate i stanowią o jej wysokim poziomie merytorycznym. W pracy wykorzystano podejście jakościowe i ilościowe, przy czym to drugie ma zdecydowanie większe znaczenie. Autor pracy zastosował bardzo szerokie spektrum narzędzi badawczych i technik statystycznych. Widać, że ze swobodą porusza się w obszarze zaawansowanych metod ilościowych, w efekcie czego zaproponował własny – autorski

wskaźnik konkurencyjności krajów oparty na filozofii koncepcji *lean* i strukturze indeksu konkurencyjności - *Global Competitiveness Index* (GCI). Nowa miara została określona jako *Lean Competitiveness Index* (LCI). Według mnie jest to główną zaletą pracy i stanowi o jej wartości dodanej.

2.3. Ocena wykorzystanej literatury

Według wykazu literatury (s. 204-233) w pracy wykorzystano 368 pozycji literaturowych (bez raportów i źródeł internetowych). Szczegółowa analiza wykorzystanej literatury w rozprawie przedstawia się następująco:

- a) 44 książki,
- b) 7 rozdziałów w monografii,
- c) 292 artykuły naukowe,
- d) 25 materiały konferencyjne i dokumenty robocze,
- e) 6 raportów,
- f) 11 źródeł internetowych.

Wszystkie podane pozycje literatury są w języku angielskim. Ich dobór i zastosowanie są w pełni uzasadnione. Wykorzystane publikacje to cenione opracowania naukowe, artykuły w większości pochodzą z czasopism indeksowanych w międzynarodowych bazach naukowych. Jako zarzut wysunąć można relatywnie małą liczbę opracowań najnowszych, pochodzących z ostatnich 5 lat (od roku 2015). Tego typu referencje stanowią 27 pozycji literaturowych czyli 7,3% całości literatury. Przy niektórych referencjach w tekście głównym pracy brakuje odniesienia do roku publikacji, co utrudnia nieznacznie identyfikację materiału źródłowego (np. s. 60). Pomimo wskazanych mankamentów zastosowaną w pracy literaturę ocenić należy pozytywnie zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym.

2.4. Ocena struktury pracy i zawartości merytorycznej

Recenzowana dysertacja liczy 259 stron standardowego maszynopisu, na które składają się: zasadnicza część pracy (s.2 – 236) oraz załączniki (237 – 259). Pod względem objętościowym pracę ocenić należy pozytywnie. Struktura pracy, podział treści i kolejność rozdziałów również nie budzą wątpliwości. Praca składa się z wstępu, czterech rozdziałów, podzielonych na podrozdziały oraz wniosków końcowych, wykazu literatury, wykazu tabel i wykresów, jak

również załączników. Dwa pierwsze rozdziały są teoretyczne i zawierają wprowadzenie do koncepcji *lean* oraz szeroko pojętej konkurencyjności, w tym konkurencyjności krajów. Pozostałe dwa rozdziały są z kolei o charakterze metodologicznym, w którym Doktorant przedstawia własną koncepcję *lean competitiveness* oraz autorski sposób pomiaru konkurencyjności krajów, następnie zaproponowane podejście weryfikuje na próbie 108 gospodarek.

Wstęp pracy doktorskiej zawiera uzasadnienie wyboru tematu pracy, przedstawia problem badawczy, zidentyfikowaną lukę, cele pracy, zadania i pytania badawcze. Wątpliwości budzi sposób zaprezentowania i artykulacji celu pracy opisane powyżej. Zalecane jest również by we wstępie krótko zaprezentować zastosowaną metodę badawczą w pracy.

Rozdział 1. (*The essence of the lean thinking system*: s. 13 - 54) jest wprowadzeniem do problematyki koncepcji *lean*. Doktorant rozpoczyna go od wyjaśnienia pochodzenia koncepcji *lean*, następnie opisuje poziomy systemu *lean thinking* (strategiczny, taktyczny i operacyjny), filary i główne zasady koncepcji *lean*. W dalszej części rozdziału przedstawia powody i konsekwencje stosowania i popularyzacji podejścia *lean* poza przemysł produkcyjny, uzasadniając w ten sposób wstępnie celowość jego zastosowania w innych obszarach biznesu i gospodarki. Przedstawione w rozdziale pierwszym treści oceniam pozytywnie, stanowią one ważną podstawę teoretyczną do dalszych rozważań. Warto jednak już w tym miejscu zwrócić uwagę, że tematyka pracy łączy podejście mikro i makro w badaniach naukowych. Budowanie przewagi konkurencyjnej w oparciu o koncepcję *lean* do tej pory w literaturze przedmiotu odnosiło się przede wszystkim do przedsiębiorstw/branż. Autor koncepcję zarządzania *lean* zastosował do oceny konkurencyjności krajów (poziom makro). Biorąc to pod uwagę, wydaje mi się, że warto byłoby zwrócić uwagę już w rozdziale pierwszym na próby i zasadność łączenie podejścia *lean* z poziomem makro na gruncie teorii i w dotychczasowych badaniach. Zwłaszcza w ostatniej części rozdziału pierwszego (podrozdziały 1.3. i 1.4.), które są jego sednem.

Rozdział 2. (*Competitiveness of firms and competitiveness of countries*: s. 55 – 106) dotyczy szeroko pojętej konkurencyjności. Doktorant wyjaśnia istotę konkurencyjności oraz szczegółowo odnosi się do konkurencyjności firm i krajów. Następnie zestawia koncepcję *lean* z przewagą konkurencyjną krajów wskazując produktywność jako swoisty element łączący te dwa zagadnienia. W mojej ocenie rozdział drugi powinien zasadniczo odnosić się do konkurencyjności krajów. Jest to tematyka dość obszerna i złożona, a przede wszystkim stanowi temat niniejszej rozprawy. Rozumiem logikę Autora pracy i włączenie rozważań na

temat konkurencyjności firm, jednakże uważam, że punkt ciężkości powinien być położony na konkurencyjność krajów. Z tego powodu uważam, że zagadnienie to powinno być rozszerzone w rozdziale drugim (np. tworząc osobne podrozdziały dedykowane rozważaniom na temat istoty konkurencyjności krajów i determinant tejże konkurencyjności). Według mnie zagadnienie konkurencyjności firm powinno stanowić jedynie źródło, podstawę implementowania koncepcji *lean* do budowy przewagi konkurencyjnej krajów. Idąc tym tokiem wywodu, szczególnie doceniam podrozdział 2.5., który jest bardzo ważny dla kolejnych rozdziałów pracy i stanowi istotny wkład własny autora w rozwijanie wiedzy na temat wykorzystania koncepcji *lean thinking* w budowaniu przewagi konkurencyjnej krajów. W podrozdziale tym zawarto również punkt dotyczących zidentyfikowanej luki badawczej wynikającej z rozdziałów 1 i 2 (*The research gap evolving from the theoretical part: s. 105 - 106*). Wskazanie luki badawczej to ważny element pracy doktorskiej, wydaje mi się, że umieszczenie tego w rozdziale drugim jest trochę mylące. Po pierwsze, Doktorant wskazuje, że wynika to z rozdziału pierwszego i drugiego, więc nie do końca zrozumiałe jest ujęcie tej kwestii w rozdziale drugim. Po drugie, analiza treści tej części wskazuje, że dotyczy to *de facto* rozdziału pierwszego. Według mnie jest to dokładnie to zagadnienie, którego w moim przekonaniu brakuje w rozdziale pierwszym, a który odnosi się do potrzeby i możliwości zastosowania koncepcji *lean* do badań na poziomie makro.

Rozdział 3. (*A proposed methodology for assessing lean competitiveness: s. 107 – 155*) zawiera szczegółowy opis i prezentację założeń metodycznych rozprawy. Przede wszystkim Doktorant prezentuje w nim własny – autorski model oceny konkurencyjności krajów oparty na koncepcji *lean*. Wprowadza zatem pojęcie *lean competitiveness*, a następnie metrykę *Lean Competitiveness Index* (LCI). W rozdziale tym Autor wyjaśnia i opisuje najpowszechniejszy do tej pory indeks konkurencyjności krajów autorstwa *World Economic Forum – Global Competitiveness Index*, którego logika i struktura została wykorzystana do tworzenia nowej miary konkurencyjności krajów (LCI). Ostatnią i jednocześnie najważniejszą część rozdziału trzeciego poświęcono szczegółowej prezentacji zaproponowanej miary *lean competitiveness index* (LCI). Wysoko oceniam treści prezentowane w rozdziale trzecim.

Rozdział 4. (*Establishing a Lean Competitiveness Index on the Global Competitiveness Index: s. 156 – 195*) stanowi dopełnienie części metodologicznej rozprawy. Zaprezentowano w nim utworzoną miarę i zastosowano ją do oceny konkurencyjności 108 krajów. Wyniki badań zaprezentowane w pracy dotyczą lat 2006, 2011 i 2015. Jak wyjaśnia Autor jest to

przedostatnia i ostatnia faza prezentowania metodologii, czyli jej implementacja i testowanie wraz z omówieniem wyników. Uważam, że w rozdziale czwartym szczególnie interesujące są badania porównawcze konkurencyjności krajów mierzone GCI i LCI, które *de facto* pokazują w pewien sposób efektywność i zasadność wprowadzania nowej miary konkurencyjności krajów. Skłania to do zadania pytań: Z czego wynikają różnice w pozycjonowaniu krajów w rankingach konkurencyjności wyrażonej indeksem GCI i LCI? Wyniki analizy porównawczej dla niektórych gospodarek są zbieżne, dla innych zaś bardzo się różnią, jak wytłumaczyć można te różnice i podobieństwa? Na tej podstawie można zastanowić się jaką zatem funkcję pełni nowa miara LCI wobec GCI, czy jest komplementarna czy substytucyjna wobec niej? Praca doktorska niewątpliwie posiada walory poznawcze ale także ważne są jej właściwości aplikacyjne. Interesuje mnie, w jakim zakresie zaproponowana miara może być wykorzystana w praktyce gospodarczej i co zdecydowanie odróżnia ją od pozostałych, już stosowanych miar?

W Zakończeniu Autor odnosi się do realizacji zadań badawczych, dokonuje ogólnego podsumowania wyników badań, a także umiejętnie opisuje możliwości prowadzenia dalszych badań w tym obszarze. W zakończeniu zabrakło mi odpowiedzi na postawione we Wstępie pracy pytania badawcze.

2.5. Ocena formalnej strony pracy

Formalna strona pracy doktorskiej mgra Benjamina Gozlan oraz język ocenione zostały pozytywnie. Zastosowana terminologia w pracy jest prawidłowa i zgodna z dyscypliną, w której powstała praca. Należy zwrócić uwagę, że w pracy zdarzają się niedociągnięcia formalne (np. brak numeracji wprowadzanych formuł, potrzeba objaśniania skrótów wprowadzanych po raz pierwszy, itp.). Pomimo tych drobnych uchybień praca w pełni spełnia wymagania formalne stawiane rozprawom doktorskim.

3. Konkluzje i rekomendacje

Moja ocena recenzowanej dysertacja doktorskiej jest pozytywna. Uważam, że rozprawa doktorska mgra Benjamina Gozlan pt.: „*Large-scale Lean Assessment Through a Country's Competitiveness*” spełnia ustawowe kryteria stawiane pracom doktorskim w w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789, z zm.).

Autor podjął problem trudny i złożony, wymagający głębokiej wiedzy nie tylko z ekonomii. Zdecydowanie mocną stroną rozprawy jest część badawcza. Doktorant zaproponował odważne i oryginalne rozwiązanie podjętego problemu badawczego. Jestem przekonana, że jego podejście zainspiruje do dalszej dyskusji i prowadzenia badań w zaproponowanym przez Doktoranta kierunku. Zrealizowana dysertacja doktorska dowodzi, że jej Autor nabył umiejętności prowadzenia samodzielnych badań naukowych. Biorąc powyższe pod uwagę wnioskuję do Rady Awansów Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu o jej **dopuszczenie do publicznej obrony.**

Sporządzono w Krakowie dnia 20 sierpnia 2020 roku.

Agnieszka Głodowska
